

Sammen om at hjælpe viben

Viben har brug for en hånd

Lyden af vibens muntre kald henover mark og eng er et sikkert forårstegn. Men i dag er lyden af forårskåde viber henover landskabet langt mindre almindelig, end den var engang.

I Danmark er viberne gået tilbage med ca. 75 % bare siden 1976.

Tilbagegangen skyldes især, at der i dag er færre afgræssede engarealer, at vinterafgrøder er blevet mere udbredte, og at våde pletter på enge og omdriftsarealer i højere grad drænes tørre. Tilsammen betyder disse ændringer, at vibernes unger har svært ved at finde føde og dermed overleve.

I denne folder kan du læse om en række tiltag, som du kan iværksætte for at hjælpe viben. Alle anbefalinger er frivillige, og der er lagt vægt på, at de skal være enkle at udføre og ikke bringe landmanden på kant med støtteregler og anden lovgivning. Ud over at gavne viben vil tiltagene også give bedre levemuligheder for en lang række af agerlandets øvrige dyre- og plantearter.

Du hjælper bedst viben med en indsats på de arealer, hvor den stadig findes som ynglefugl.

Anbefalingerne i denne folder henvender sig derfor særligt til dig, der står for driften af omdriftsarealer eller eng- og græsarealer, hvor viben yngler i dag. De gælder samtidig også for dig, der ved, at viben yngler tæt på din ejendom, fx hos en anden landmand i området.

Har du arealer, hvor du kan huske, at viben tidligere har ynglet, men nu er forsvundet fra? Så er det sandsynligt, at en hurtig og målrettet indsats for viben kan lokke arten tilbage. Hvis du har kendskab til, at viben har ynglet på dine arealer inden for de sidste 10 år, er anbefalingerne i denne folder derfor også rettet mod dig.

Ligger din bedrift uden for vibens traditionelle yngleområder, er det ikke oplagt, at du skal prioritere en indsats for viben netop på din bedrift. Men hvis du har planer om at indgå i et større lavbunds- eller vådområdeprojekt, har den type projekter potentiale til at udvikle sig vibevenligt – især hvis den rigtige pleje af arealet tænkes ind fra starten.

Hvis det ikke umiddelbart er oplagt at gøre en målrettet indsats for viben på netop din bedrift, er der stadig mange andre muligheder for at give naturen en hjælpende hånd. Du kan fx finde anbefalinger til hvad du kan gøre for at hjælpe de vilde bier på www.lf.dk/bi.

Bliv endnu mere vibevenlig og kombinér flere tiltag

📌 Alle de ovenstående tiltag kan være med til at skabe bedre forhold for viben. Den bedste effekt opnås dog, hvis du har mulighed for at kombinere flere tiltag på én gang. Jo flere tiltag du kombinerer, jo bedre forhold giver du for viben.

Den allermest vibevenlige løsning er, hvis du kan kombinere et fugtigt, afgræsset eng-areal med nærliggende vårsåede afgrøder, der drives vibevenligt.

Eng- og græsarealer

Viben er en åbenlandsfugl, som naturligt er knyttet til fugtige, afgræssede arealer.

Eng- og græsarealer er 'kerne-habitaterne' med stabile levesteder, hvor viben kan opholde sig og opfostre sine unger.

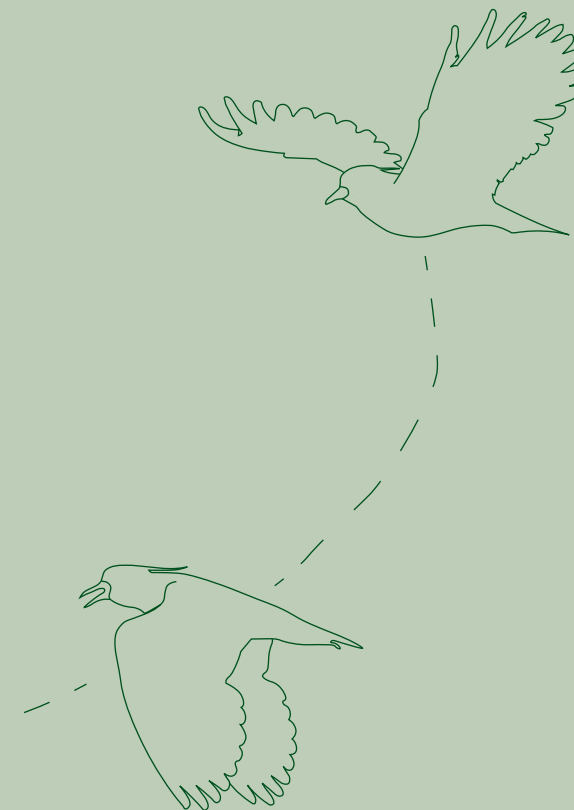
Derfor ligger den allervigtigste indsats i at styrke viben på de fugtige eng- og græsarealer.

På disse arealer har du en række muligheder for at justere plejen, så den foregår så vibevenligt som muligt. Selv små, fugtige englodder kan være vigtige fødekamre for vibeungers opvækst, især hvis de ligger i tilknytning til omdriftsarealer med forårssåede afgrøder, og de tilsammen har et areal på mindst 2 ha. Hvis du ikke har ynglende viber på dine eng- eller græsarealer, men har kendskab til, at arten yngler på andre engarealer tæt på, kan du med fordel også følge anbefalingerne.

1

Skab eller bevar fugtige enge

I England siger man om vibens levesteder 'the wetter, the better', altså jo fugtigere arealerne er, jo bedre er de for viberne. I særlig høj kurs er lavvandede arealer, der er rige på smådyr, som vibens unger kan løbe og snuppe i randzonen. Har du fugtige engarealer, som p.t. drænes, vil en begrænsning eller udfasning af dræningen derfor være en god mulighed for at tilgodese viben (se dog afsnit om regler for tilskud). Arealerne behøver ikke at blive holdt mere fugtige, end at de våde partier tørrer ud hen på sommeren. Så vil der være føde nok til vibens unger.

2

Let græsning, gerne hele året

Græssende dyr er med til at skabe optimale betingelser for viben, fordi de sikrer, at arealerne holdes lysåbne. Lige så vigtige er kokasser og hestepærer, der giver flere insekter og dermed mere føde til viben. Græsningstrykket må ikke være for højt i foråret, for så stiger risikoen for, at vibens rede og unger bliver trampet ned. Den mest vibevenlige græsningsform er derfor let helårsgræsning, hvor dyrene går i lavt antal på arealet hele året rundt.

Denne græsningsform vil også være til gavn for mange andre dyre- og plantearter på arealet, da det er den plejeform, der kommer tættest på det, som arterne er tilpasset til fra naturens hånd. Hvor helårsgræsning ikke er en mulighed, bør forårsgræsningen være let og kan herefter øges i sommerperioden, hvis det ikke er i konflikt med de øvrige naturværdier på arealet. Vær her opmærksom på de forpligtigelser der er, når der søges tilskud til pleje af græs- og naturarealer og Grundbetaling.

3

I april/maj: ungå tromling og reducér slæt

Tromling og tidlig slæt af eng- og græsarealer bør så vidt muligt undgås, da de vil være en stor trussel mod vibens æg og unger. Særligt fra midten af april til midten af maj er viberne sårbare for maskinernes færdsel, så forsøg så vidt muligt at give fuglene fred i denne periode.

Eventuelle slæt senere på foråret og sommeren bør foretages 'indefra og ud', så viben og dens afkom har en chance for at flygte.

Omdriftsarealer

I dag afhænger mange vibers ynglesucces af et samspil mellem forholdene på omdriftsarealerne og nærliggende eng- eller græsarealer.

Viberne vil typisk lægge deres rede i den dyrkede mark, gerne på et højt punkt i landskabet, hvor der er god udsigt og mulighed for at opdage rovdyr på lang afstand.

Ungerne vil tilbringe de første dage af deres liv i marken, men i takt med at deres mobilitet og fødebehov øges, vil de voksne fugle ofte føre ungerne mod lavere og mere fugtige partier i marken eller til et kortgræsset areal i nærheden, hvor fødeudbuddet er større. Her opholder vibefamilien sig, indtil ungerne er flyvefærdige.

Du har flere muligheder for at foretage en vibevenlig drift af dine omdriftsarealer. Hvis du ikke har ynglende viber på dine omdriftsarealer, men har kendskab til, at de yngler på andre eng- eller omdriftsarealer tæt på, kan du med fordel også følge anbefalingerne nedenfor.

1

Vårsåede afgrøder er vibevenlige

Viben anlægger ofte sin rede i marker med vårsåede afgrøder. Sørg derfor for at indarbejde vårsåede afgrøder i din markplan, hvis du har mulighed for det.

Majs er på grund af sin hurtige vækst ikke vibevenlig. Roer er den mest vibevenlige vårsåede afgrøde, efterfulgt af vårbyg. Hertil kommer, at frilands-grøntsager og nye specialafgrøder som frøspinat og hestebønne også har vist sig at tiltrække viber.

Hvis du radrenser, så hold øje med viberederne og skån dem som beskrevet under punkt 2. Arealer med vårsåede afgrøder bør have en udstrækning på minimum 2-5 ha., før de er attraktive for viben, med mindre de ligger i umiddelbar nærhed af en afgræsset og gerne våd eng.

Vær opmærksom på, at vibeungernes overlevelse kan være truet af rov- og kragefugle, som gerne holder til i enkeltstående træer, skov og læhegn. Det kan derfor være en fordel at lægge sine vibevenlige vårsåede afgrøder i områder uden træbevoksning lige omkring marken.

2

Komprimér perioden med markarbejdet

Jordbehandling med evt. forårsplojning samt harvning, tilsåning og tromling skal foretages i ét hug. Så har viben mulighed for at lægge og udruge nye æg, hvis de første bliver ødelagt ved markarbejdet.

Allervigtigst er det at undgå sen tromling, som er den største trussel mod vibernes æg og unger. Når ungerne er udrugede engang i løbet af maj, er de mere mobile og kan bedre flytte sig for færdsel i marken.

Indtil da kan reder med fordel markeres med svajestokke 10 meter før og efter reden i kørselsretningen forud for evt. jordbearbejdning, idet redskaber så løftes ved passage af selve reden.

3

Placér vårsåede afgrøder nær arealer med permanent græs

Placér dine marker med vårsåede afgrøder så tæt som muligt på et eng- eller græsareal, der plejes vibevenligt. Dette øger sandsynligheden for, at viben kan føre sine unger sikkert fra marken til engen, hvor fødeudbuddet er større.

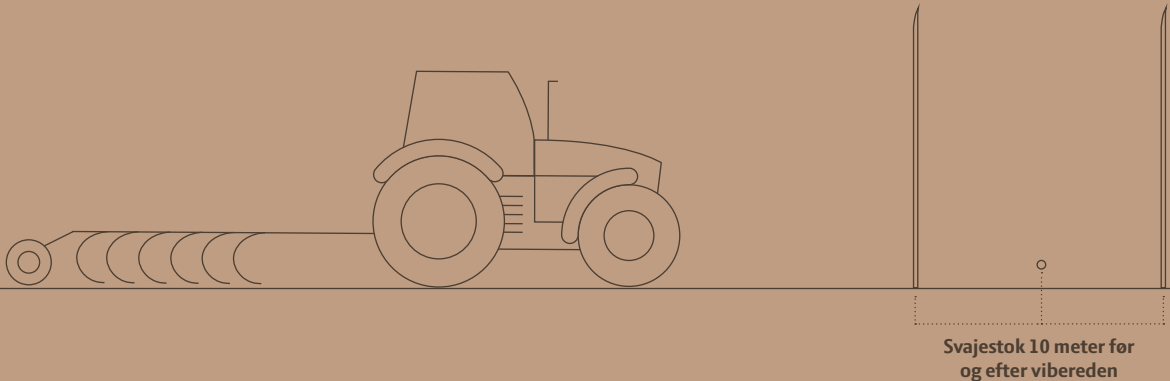
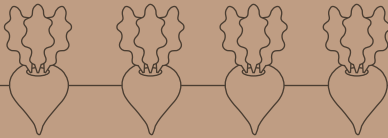
4

Bevar de fugtige pletter

Hvis der i foråret er områder i din mark på under 100 m², som er bare eller står under vand, kan du med fordel lade disse områder være til gavn for viben.

Hvis du har områder på over 100 m², hvor du har udført en landbrugsaktivitet (fx såning) inden for det indeværende kalenderår, men som nu står under vand eller har bare pletter, kan du også lade disse områder være til gavn for viben. Læs mere om reglerne sidst i folderen.

○ Roer er den mest vibevenlige vårsåede afgrøde

Lavbunds- eller vådområdeprojekter

Antallet af lavbunds- og vådområdeprojekter er lige nu i fremgang i landbrugslandet. Her er jorden taget ud af traditionel landbrugsdrift, og derfor har mange af disse projekter potentiale til at udvikle sig vibevenligt – især hvis den rigtige pleje af arealet tænkes ind fra starten.

Har du etableret et nyt vådområde eller lavbundsareal, eller skal du i gang med et projekt, så husk at tænke på hvordan driften kan planlægges til gavn for viben:

1

Skab sammenhængende arealer

Store sammenhængende fugtige og lysåbne arealer (over 2 ha), er gode leve- og yngleområder for viber.

2

Let græsning, gerne hele året

Våde områder i kombination med let græssede græs- og engarealer er optimale for viber.

3

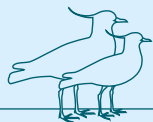
I april/maj: undgå tromling og reducér slæt

Eventuelle slæt senere på foråret og sommeren bør foretages 'indefra og ud', så viben og dens afkom har en chance for at flygte.

4

Placér vårsæede afgrøder nær lavbundsarealet

Dette øger sandsynligheden for, at viben kan føre sine unger sikkert fra marken til lavbundsarealet, hvor fødeudbuddet er større.

○ Lavbundsarealer er vibevenlige

Regler og støttebetingelser

Her kan du få et kort overblik over de væsentligste regler, som du skal være opmærksom på, hvis du ønsker at lave vibevenlige tiltag. Hvis du er i tvivl om, hvorvidt dine arealer er i konflikt med de gældende regler, anbefaler vi, at du kontakter din lokale landbrugskonsulent.

Våde pletter i marker, hvor der er foretaget en landbrugsaktivitet i form af jordbearbejdning/tilsåning inden for det indeværende kalenderår:

➊ Arealer under bagatelgrænsen på 100 m² er støtteberettiget.

➋ Arealer over 100 m² er støtteberettiget under følgende betingelser:

➊ Arealet må ikke være permanent vandlidende. Om et areal er permanent vandlidende vil være en konkret vurdering i hver enkelt kontrolsituation, f.eks. om arealet ofte bliver oversvømmet.

➋ Det skal i en kontrolsituation kunne konstateres, at der er foretaget en landbrugsaktivitet inden for det indeværende kalenderår. Det vil sige, at der f.eks. skal være tegn på, at der er foretaget en jordbearbejdning/tilsåning af arealet i løbet af foråret.

➌ Hvis arealet er støtteberettiget til Grundbetaling, vil delarealet i en kontrolsituation blive omdøbt til "bar jord" og vil indgå i afgrødekategorien "brak" i forhold til det grønne krav om flere afgrøder. Arealer, der omdøbes til "bar jord", er **ikke** omfattet af krydsoverensstemmelseskrav 1.33 Etablering og bevarelse af plantedække på braklagte landbrugsarealer.

Våde pletter i marker, hvor der **ikke** er foretaget en landbrugsaktivitet i form af jordbearbejdning/tilsåning inden for det indeværende kalenderår:

➊ Arealer under bagatelgrænsen på 100m² er støtteberettigede.

➋ Arealer over 100 m² er ikke støtteberettigede til grundbetaling. Våde pletter kan heller ikke godkendes som et vildt- og bivenligt tiltag.

Våde pletter uden plantedække bør ikke anmeldes som brak/MFO-brak, da det vil medføre overtrædelse af krydsoverensstemmelseskrav 1.33 Etablering og bevarelse af plantedække på braklagte landbrugsarealer. Dette KO-krav omfatter alle arealer anmeldt som brak/MFO-brak i Fællesskemaet.

Våde pletter over 100m², hvor der ikke udføres en landbrugsaktivitet, skal indtegnes og anmeldes som særskilte marker, hvor der ikke søges grundbetaling. Arealer der er permanent vandlidende betragtes som naturarealer, og skal anmeldes som øvrige arealer under driftsoplysninger.

Vær også opmærksom på, at våde pletter, ligesom vildt- og bivenlige tiltag, ikke har en kvælstofnorm.

Fakta om viben

Viben er en sand forårsbebuder – en "vejrfugl", der ankommer med den første forårsmildning, hvis den da ikke ligefrem overvintrer.

Den er temmelig tro mod sit fødested og vender ofte tilbage til dette eller tilgrænsende områder for at yngle i hele sin levetid på 10-12 år, ja sågar op til 26 år!

Reden – en skrabet fordybning i jorden – anlægges på steder, gerne vårsåede afgrøder eller græssede enge, hvor viben har udsyn, så rovdyr og -fugle opdages i tide, hvorved forsvarsangreb kan indledes.

Jo flere viber, der yngler tæt sammen, desto større er chancen for, at de kan fordrive ubudne gæster – og desto større bliver ynglesuccessen.

En rugende vibe forlader forsigtigt reden til fods, hvis man kommer for tæt på, for så umiddelbart efter at lette og flyve "bekymret" omkring.

Både den voksne vibe og ungerne lever af regnorme – for ungerne vedkommende dog først efter 14 dage – samt biller, larver, græshopper, stankelben, mindre vandlevende dyr m.v., som fanges på jordoverfladen eller i mudder på enge, langs søbredder og i våde pletter på marken.

Æglægning og unger

➊ Æglægningen indledes i første halvdel af april, men omlægning kan forekomme 2 til 3 gange, hvis æggene ødelægges. De fire æg, hvis vægt tilsammen udgør næsten halvdelen af hunnens kropsvægt, lægges på 4-5 dage og ruges derefter i 4 uger.

➋ Ungerne, der selv finder føden fra dag ét, skal helst opnå en tilvækst på 4-7 gram om dagen, til de er flyvefærdige efter yderligere 4 uger. Det kræver stort fødeudbud, og viben går gerne op til 300 meter – ja, op til 1,2 km er målt – med ungerne for at komme til føderige steder som f.eks. våde lavninger i marken eller våde enge. Det kræver imidlertid, at afgrødehøjden ikke overstiger 15-30 cm, hvis viben skal kunne vandre med sine unger.

Vi skal være sammen om at hjælpe viben. Derfor er dialog en vigtig del af indsatsen. Hvad med at tage fat i din lokale ornitolog, så I kan tale om mulighederne for at hjælpe viben på din bedrift?

Dansk Ornitologisk Forening har lokalafdelinger i hele landet. Du kan finde mere information her: <https://www.dof.dk/aktiv-i-dof/lokalafdelinger>

Denne folder er udarbejdet i samarbejde mellem Dansk Ornitologisk Forening og SEGES, som led i en fælles informationsindsats for viber igangsat af Landbrug & Fødevarer og Dansk Ornitologisk Forening.

Foto

Niels Andersen
Peter Vadum
Steen E. Jensen

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V
W www.lf.dk

T +45 33 39 40 00
E info@lf.dk

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 140
1620 København V
W www.dof.dk

T +45 33 28 38 00
E dof@dof.dk